

Bożena Tuziak

PRZESTĘPCZOŚĆ W RZESZOWIE W LATACH 1990-1995

I. UWAGI WSTĘPNE

Radykalna zmiana życia zbiorowego w sferze polityki, gospodarki, kultury, stosunków międzyludzkich stała się dla społeczeństwa polskiego faktem. Wyłaniająca się nowa rzeczywistość doprowadziła do silnych przewartościowań oraz do zasadniczych reform politycznych i społeczno-gospodarczych, zmierzających ku większej samorządności i upodmiotowieniu społeczeństwa.

Rozbudzone aspiracje do osiągnięcia wysokiego standardu życiowego, awansu indywidualnego czy też prestiżu społecznego (uzyskiwanego na podstawie formalnej pozycji społeczno-zawodowej) nie są możliwe do zrealizowania przez całość społeczeństwa. Rodzi to silne uczucie bezradności i frustracji, czego podstawowymi konsekwencjami są: brak aktywności społecznej oraz nasilenie się postaw egocentrycznych i roszczeniowych. Z niepokojem można obserwować w naszym kraju zachwianie się wielu podstawowych norm i wartości, nasilenie agresji i brutalności, załamanie się więzi społecznej. Ciągłe poszerzające się obszary niedostatku materialnego, szybkie ubożenie społeczeństwa, bezrobocie, inflacja powodują narastanie zjawisk społecznie niepożądanych.

Zjawiska patologii społecznej w Polsce, podobnie jak w innych krajach, występują nierównomiernie¹. Alkoholizm oraz niektóre rodzaje przestępstw występują ze szczególnym nasileniem w środowiskach, w których wystąpiły głębokie procesy mobilności społecznej bez zapewnienia odpowiedniego zaplecza kulturowego i wychowawczego. Szereg z nich jest skutkiem szybkiej industrializacji i urbanizacji oraz związanych z tym zakłóceń w funkcjonowaniu rodziny. Z tych powodów największe nasilenie niektórych zjawisk patologii społecznej występuje w ośrodkach miejskich i wielkoprzemysłowych.

System społeczny miasta jest złożony z wielu elementów: składają się na niego nie tylko różnorodne zbiorowości społeczne, ale także określone instytucje społeczne, zespoły norm społecznych wyznaczające wzory zachowań, system środków mających na celu doprowadzenie do konformizmu, a więc szeroko rozumiana kontrola społeczna. Wszystko to funkcjonuje w pewnych warunkach przestrzennych. Przestrzeń ta nie stanowi jednak elementu czysto zewnętrznego danego mieszkańcom, jest ona przez nich współtworzona, organizowana, zmieniana. Będąc wytworem ludzkim, współtworzy zbiorowość, która ją wytwarza².

Analizując przestrzeń społeczną miasta można zauważyć, iż pewne zbiorowości miejskie charakteryzują się specyficzną dla siebie mentalnością społeczną, układem wartości i norm społecznych, który wynika ze sposobu życia danej warstwy społecznej. Te systemy wartości i norm nie zawsze są zgodne z ogólnie obowiązującymi w zbiorowości miejskiej. Warunki życia w mieście determinują występowanie w jego określonych strefach zjawisk społecznie negatywnych. Miasto dzieli się na takie obszary, w których warunki życia powodują zwiększenie częstości występowania zjawisk patologii społecznej i takie, gdzie prawdopodobieństwo ich występowania

¹ K. Sławiak: *Patologie III Rzeczypospolitej*, Katowice 1994, s. 13.

² B. Jabłowicki: *Spoleczne wytwarzanie przestrzeni*, Warszawa 1988, s. 203.

jest o wiele mniejsze³. Uwarunkowane jest to przestrzenną organizacją życia w mieście, w szczególności zakresem i charakterem przestrzeni społecznie zdegradowanej, w której występują zachowania uznawane powszechnie za społecznie negatywne.

Wszechstronne badanie zjawisk przestępczości w mieście umożliwi poznanie jej przyczyn, charakteru i dynamiki, a przez to może przyczynić się do zwiększenia efektywności działań zmierzających do przeciwdziałania jej.

Przedstawione w artykule dane obrazują skalę i dynamikę przemian niektórych rodzajów przestępstw na terenie Rzeszowa. Skupiono się głównie na przestępczości kryminalnej, jako szczególnie niebezpiecznej, dysfunkcjonalnej ze społecznego punktu widzenia. Analizie poddano te kategorie przestępstw, które cechują się powszechnością występowania, będąc zarazem czułym miernikiem natężenia zjawisk dezorganizacji społecznej. Szczegółowe opracowanie problemu szeroko pojętej patologii społecznej na terenie Rzeszowa jest docelowym zadaniem badawczym. Niniejszy artykuł jest próbą wstępnego rozpoznania tego zagadnienia.

W opracowaniu wykorzystano materiały źródłowe Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie, obejmujące lata 1990—1995 oraz rok 1987. Studia socjologiczne czy prawnicze ograniczają się prawie zawsze do analiz ujawnionej części przestępczości, co zresztą dotyczy również i poniższych rozważań. Warto jednak zasygnalizować, że chociaż wciąż brak jest dostatecznych danych do poznania rzeczywistych rozmiarów przestępczości, podejmowane są próby szacunku rozmiarów globalnej przestępczości. Zagadnieniem tym zajmuje się teoria „ciemnej liczby”. B. Hołyst określa „ciemną liczbę” jako stosunek liczby przestępstw rzeczywiście popełnionych do liczby przestępstw, w których sprawy zostały zakończone prawomocnym wyrokiem skazującym⁴. H. D. Schwind i H. J. Eger przez „ciemną liczbę” rozumieją liczbę wszystkich czynów karalnych, które nie zostały zarejestrowane w statystyce kryminalnej z powodu nie wszczęcia w stosunku do nich ścigania karnego⁵.

Wielkość „ciemnej liczby” przekracza wielokrotnie dane statystyczne Policji. Warto zasygnalizować, że rozmiary „ciemnej liczby” utrudniają prawidłową analizę zjawiska przestępczości. Problemem jest ograniczoność danych statystycznych, toteż wnioskowanie na ich podstawie o rzeczywistej skali przestępczości jest wnioskowaniem uproszczonym.

II. PRZESTĘPCZOŚĆ W RZESZOWIE W LATACH 1990-1995

Jednym z istotnych mierników zagrożenia przestępczością jest współczynnik przestępstw przypadających na 100 tys. mieszkańców. Jego wielkość w 1993 r. ukształtowała się w skali kraju na poziomie 2.196⁶. Na tle ogólnokrajowego współczynnika przestępstw województwo rzeszowskie wypada korzystnie, gdyż poziom przestępczości na 100 tys. mieszkańców jest o połowę niższy od średniej krajowej i wynosi 1.206. Wynika z tego, że Rzeszów należy do stosunkowo bezpiecznych miast w kraju. Gdy jednak porównamy ogólną liczbę przestępstw stwierdzonych na przykład w 1987 r. do liczby przestępstw stwierdzonych w 1990 r. to widoczny jest wzrost wskaźnika dynamiki przestępstw o 233%. Nie jest to zjawisko wyjątkowe, gdyż w skali kraju w tym roku zanotowano również skokowy wzrost współczynnika przestępczości w porównaniu z końcem lat osiemdziesiątych. Niektórzy badacze wyznają tezę, że skok ten był tylko do pewnego stopnia wyrazem rzeczywistej tendencji. Otóż, przed 1990 r. ze względów politycznych poważnie zaniżono wskaźnik przestępczości. Wzrost po 1990 r. można w pewnym stopniu wyjaśnić faktem normalizacji i urealnienia przez Policję sposobów rejestracji zgłoszeń o przestępstwach.

Obraz przestępczości w niektórych kategoriach przestępstw na terenie miasta przedstawia tablica 1.

Zamieszczone w tablicy 1 dane wskazują na gwałtowny wzrost liczby (1990 r. w stosunku do roku 1987) rozbojów i kradzieży rozbójniczych (538%). Wzrost liczby w kategorii kradzieży

³ Zob. K. Czekaj, W. Wódz: *Miasto — ekologia społeczna, patologia społeczna*, Katowice 1991, s. 8-9.

z włamaniem mienia prywatnego jest rzędu 222%, kradzieży mienia społecznego 247%. Wysoki poziom dynamiki wzrostu wykazują najcięższe przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu, takie jak: uszkodzenia ciała, bójki lub pobicia, zgwałcenia (odpowiednio: 120%, 133%, 140%). W 1990 r. w stosunku do 1987 r. wskaźnik dynamiki ogólnej liczby przestępstw wzrósł o 233%. W 1991 r. widoczny jest dalszy wzrost liczby przestępstw stwierdzonych na terenie miasta. Tylko w kategorii kradzieży mienia społecznego odnotowano wyraźny spadek liczby przestępstw. Prawdopodobnie wynika to z tego, że od początku lat dziewięćdziesiątych ilość mienia społecznego (państwowego) systematycznie zmniejsza się na rzecz mienia prywatnego. W 1992 r. zaznacza się niewielki spadek liczby przestępstw stwierdzonych (około 10%). Trudno jednak stwierdzić, na ile jest to rzeczywisty spadek poziomu przestępczości, a na ile efekt obniżenia ilości ujawnień przestępstw przez organy ścigania. W 1992 r. z powodu niewykrycia sprawców umorzono ogółem 40% przestępstw stwierdzonych. W niektórych kategoriach procent umorzeń był szczególnie wysoki, np. w przestępstwach kryminalnych — 56%, a w przestępstwach przeciwko mieniu — 61%.

W 1993 r. wskaźnik dynamiki przestępczości wzrósł z 90,5% do 105,4%. W niektórych kategoriach wskaźnik był wyższy, np. w kategorii uszkodzeń ciała wyniósł 126,2%, zgwałceń 120%, kradzieży mienia prywatnego 115%.

Na podobnym jak w 1992 r. poziomie utrzymuje się liczba umorzonych spraw z powodu niewykrycia sprawców. Ogólnie dla wszystkich przestępstw sięga ona 50,4%, tj. więcej o 1,4% niż w roku ubiegłym⁴.

W 1994 r. ogólna liczba przestępstw utrzymuje się na podobnym poziomie. Może to świadczyć o pewnej stabilizacji poziomu przestępczości. W następnym roku widoczny jest ponowny wzrost wskaźnika przestępczości, który wyniósł 110%. Był on najwyższy na przestrzeni ostatnich pięciu lat.

Analiza dynamiki przestępczości na terenie Rzeszowa w latach 1990—1995 uwidacznia stałą tendencję wzrostową w kategorii przestępstw kryminalnych (przestępstwa przeciw mieniu, zdrowiu i życiu).

⁴ Źródło: Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie. Obliczenia własne.

Tablica 1. Wskaźnik dynamiki niektórych przestępstw stwierdzonych na terenie Rzeszowa w latach 1987 i 1990 — 1995
(rok 1987 = 100)

	1987	wskaźnik dynamiki %	1990	wskaźnik dynamiki %	1991	wskaźnik dynamiki %	1992	wskaźnik dynamiki %	1993	wskaźnik dynamiki %	1994	wskaźnik dynamiki %	1995	wskaźnik dynamiki %
Zabójstwa (art. 148 k.k.)	1	100	1	100,0	3	300,0	1	33,3	3	300,0	8	266,6	3	375,0
Uszkodzenie ciała (art. 155-156 k.k.)	30	100	36	120,0	42	116,6	42	100,0	53	126,2	60	113,2	63	105,0
Bójka lub pobicie (art. 158 — 159 k.k.)	9	100	12	133,3	24	200,0	34	58,4	39	114,7	39	100,0	38	97,5
Zgwałcenia (art. 168 k.k.)	5	100	7	140,0	13	185,7	5	38,5	6	120,0	4	66,7	10	250,0
Kradzież mienia prywatnego (art. 203, 208 k.k.)	260	100	645	248,0	850	132,0	717	84,4	826	115,2	837	113,0	997	119,1
Kradzież z włamaniem mienia prywatnego (art. 208 k.k.)	393	100	874	222,4	91	104,2	819	90,0	788	96,0	837	106,2	1.079	129,0
Kradzież z włamaniem mienia społecznego (art. 208 k.k.)	193	100	329	247,4	193	59,0	124	64,3	109	88,0	157	144,0	124	79,0
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze (art. 209-211 k.k.)	13	100	70	538,5	75	107,1	79	105,3	64	81,0	74	115,6	78	105,4
Znęcanie się nad rodziną (art. 184 k.k.)	20	100	24	120,0	39	162,5	35	89,8	36	102,8	38	105,5	41	107,9
Ogółem ⁵	1366	100	3194	233,8	3.688	115,5	3.335	90,5	3.517	105,4	3.502	99,6	3.731	110,0

⁵ Pozycja „ogółem” dotyczy ogólnej liczby wszystkich kategorii przestępstw stwierdzonych na terenie Rzeszowa.
Źródło: Dane statystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie. Obliczenia własne.

Tablica 2. Przepęstwa stwierdzone w latach 1991 — 1995 na terenie Rzeszowa

Przepęstwa stwierdzone	1987		1991		1992		1993		1994		1995	
	Liczba	Wskaźnik	Liczba	Wskaźnik	Liczba	Wskaźnik	Liczba	Wskaźnik	Liczba	Wskaźnik	Liczba	Wskaźnik
Kryminalne			3.136	124,1	2.918	93,0	3.360	115,1	3.095	92,2	3.296	106,4
Gospodarcze	438	100	271	62,0	424	156,4	362	95,4	265	73,0	274	103,9
Przeciwko życiu i zdrowiu	41	100	69	168,3	84	121,7	121	144,0	106	87,6	134	126,4
Przeciwko rodzinie	45	100	88	195,5	77	87,5	67	87,1	69	103,0	89	129,0
Przeciwko mieniu	1.517	100	2.071	136,5	2.685	130,0	2.655	99,9	2.565	96,6	2.796	109,0
Ogółem*	3.194	100	3.688	115,5	3.335	96,5	3.517	110,1	3.502	99,6	3.731	109,6

* Pozycja „ogółem” dotyczy ogólnej liczby wszystkich kategorii przepęstw stwierdzonych na terenie Rzeszowa.

Źródło: Dane statystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie. Obliczenia własne.

Charakteryzując przepęstwo na terenie miasta należy uwzględnić jej zróżnicowanie ze względu na miejsce popełnienia przepęstwa. Najczęściej popełniano przepęstwa w okolicy obiektów sportowo-rekreacyjnych lub turystycznych, w okolicach rynku, postojów taksówek, parkingów, placów, ulic. W tych miejscach dokonano około 56% przepęstw kryminalnych, w tym przeciwko życiu i zdrowiu 60%. Przyczyny tego zjawiska należy upatrywać w cechach charakterystycznych dla tych miejsc. Jest to przestrzeń⁸ „niczyja”, której nie można przypisać żadnej grupie społecznej. Są to tereny, na których dokonuje się wymiana ludności miejscowej i napływowej. Na takich terenach ulega osłabieniu kontrola społeczna, co związane jest ze wzrostem poczucia anonimowości. To z kolei pozwala na ujawnienie zachowań patologicznych, które zagrażają porządkowi społecznemu miasta.

Analiza zestawionych danych wskazuje, że trend wzrostowy objął przepęstwo zarówno tę najgroźniejszą, przeciwko zdrowiu i życiu (zwłaszcza zabójstwa, zgwałcenia, uszkodzenia ciała oraz bójki i pobicia), jak i skierowanej przeciwko mieniu (prywatnemu i społecznemu). W latach dziewięćdziesiątych obserwujemy zatem niekorzystną tendencję polegającą na stałym wzroście przepęstości przy jednoczesnym spadku wykrywalności przepęstw.

III. SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA CHARAKTERYSTYKA SPRAWCÓW PRZEPĘSTW W RZESZOWIE W LATACH 1990-1995

W analizie zjawisk przepęstości nie można pominąć charakterystyki społeczno-demograficznej sprawców przepęstw. Szczególnie istotne są takie elementy sytuacji społeczno-demograficznej, jak: płeć, wiek, aktywność zawodowa.

¹ Por. K. C z e k a j, J. W ó d z: op. dt.

1. Płeć

Udział obydwu płci w poszczególnych kategoriach przestępstw przedstawia tablica 3. Zawarte w niej dane wskazują, że udział kobiet w ogólnej liczbie sprawców przestępstw w poszczególnych latach kształtując się na podobnym poziomie (około 10%). Z analizy udziału kobiet wśród sprawców poszczególnych kategorii przestępstw wynika, że jest on wyższy od przeciętnego w przypadku kradzieży mienia społecznego (np. w 1990 r. — 19%; w 1993 r. — 26%; w 1995 r. — 27%) oraz kradzieży mienia prywatnego (np. w 1990 r. — 11,5%; w 1993 r. - 18%; w 1995 r. - 19,2%)

2. Wiek

Informacje na temat wieku sprawców przestępstw zawiera tablica 4. Z analizy udziału sprawców w poszczególnych grupach wiekowych wynika, że od 1990 r. rośnie liczba przestępców w wieku 30—49 lat oraz sprawców przestępstw w wieku 13 — 16 lat. W latach 1990—1991 grupa 30—49 latków popełniła około 35% wszystkich przestępstw, na drugim miejscu znajdują się osoby w wieku 13 — 16 lat, które popełniły 18% wszystkich przestępstw, na trzecim miejscu występuje grupa 17 — 20 latków, a ich udział w przestępstwach ogółem sięga 13%.

Nieletni popełnili 29% kradzieży mienia prywatnego oraz ponad 34% kradzieży rozbójniczej i rozboju.

Grupa 30—49-latków dominowała wśród sprawców kradzieży mienia społecznego (około 50%); uszkodzenia ciała (ponad 30%); znęcaniu się nad rodziną (ponad 50%); wśród sprawców przestępstw przemytniczo-dewizowych (ponad 50%). Udział 17 —20-latków w bójkach i pobiciach wynosił ponad 30%, w kradzieży rozbójniczej i rozbojach około 24%, a w zgwałceniach około 35%.

Rok 1992 przyniósł dalszy spadek wykrywalności, postępowanie w sprawach 51% ogółu przestępstw umorzono z powodu niewykrycia sprawców. Przytoczone w tablicy 4 dane dotyczą około 40% spraw, w których przestępcy są znani. Ich udział w poszczególnych kategoriach przestępstw w 1992 r. rozkłada się podobnie jak w 1991 r. Dominującą grupę stanowili nadal przestępcy w wieku 30—49 lat. Popełnili oni 74% wszystkich przestępstw przeciwko rodzinie, około 56% przestępstw gospodarczych i ponad 30% przestępstw kryminalnych.

Znacznie wzrósł udział grupy 13—16-latków w przestępstwach przeciwko mieniu (ponad 40%) i uszkodzeń ciała (ponad 30%).

W 1993 r. nadal spadała wykrywalność przestępstw. Widać to szczególnie wyraźnie w sferze przestępczości gospodarczej, gdzie w 1993 r. w stosunku do 1991 r. zanotowano wzrost przestępstw o 33% przy jednoczesnym spadku o 53% liczby wykrytych sprawców. Przyczyny tego stanu rzeczy są zapewne złożone. Może to być związane ze znacznym powiększeniem się zakresu szarej sfery gospodarki oraz zmniejszeniem liczby ujawnień tego typu przestępczości. Polskie służby nie są w stanie skutecznie przeciwdziałać zjawiskom patologicznym w sferze gospodarki, ze względu na skalę tych zjawisk oraz słabość techniczną i organizacyjną własnych struktur.

W 1993 r. 80% wszystkich przestępstw znęcania się nad rodziną dokonały osoby w wieku 30—49 lat. „Specjalnością” grupy wiekowej 13—16-latków są przestępstwa przeciwko mieniu. Są to kradzieże mienia prywatnego (50%) i kradzieże mienia społecznego (13%). Wzrastał też systematycznie udział nieletnich w prze-

Tablica 3. Płeć sprawców wybranych kategorii przestępstw popełnionych na terenie Rzeszowa w latach 1990 — 1995 (w %)

Pię zespołstwa stwierdzone	1990				1991				1992				1993				1994				1995			
	N =	M	K	Raze m	N =	M	K	Raze m	N =	M	K	Raze m	N =	M	K	Raze m	N =	M	K	Raze m	N =	M	K	Raze m
Bójki i pobicia (art. 158-159 k.k.)	11	100,0	0,0	100,0	27	100,0	0,0	100,0	54	98,1	1,9	100,0	34	94,1	5,9	100,0	41	94,0	6,0	100,0	50	93,3	6,7	100,0
Kradzież mienia prywatnego (art. 203, 208 k.k.)	137	88,5	11,5	100,0	209	81,8	18,2	100,0	167	89,2	10,8	100,0	130	87,0	18,0	100,0	192	81,4	18,6	100,0	169	81,1	18,9	100,0
Kradzież mienia społecznego (art. 199-201 k.k.)	52	81,0	19,0	100,0	66	78,8	21,2	100,0	58	88,0	12,0	100,0	46	74,0	26,0	100,0	23	75,7	24,3	100,0	21	73,2	26,8	100,0
Rozbój i kradzież rozbójnicza (art. 239-210 k.k.)	21	100,0	0,0	100,0	37	100,0	0,0	100,0	37	100,0	0,0	100,0	14	92,8	7,2	100,0	48	91,5	8,5	100,0	40	90,7	9,3	100,0
Uszkodzenie ciała (art. 155-156 k.k.)	20	95,0	5,0	100,0	25	92,0	8,0	100,0	30	100,0	0,0	100,0	28	96,4	3,6	100,0	33	95,5	4,5	100,0	37	95,1	4,9	100,0
Zabójstwa (art. 148 k.k.)	1	100,0	0,0	100,0	6	100,0	0,0	100,0	1	100,0	0,0	100,0	5	60,0	40,0	100,0	4	75,0	25,0	100,0	2	100,0	0,0	100,0
Znęcanie się nad rodziną (art. 184 k.k.)	24	92,8	7,2	100,0	35	94,2	5,8	100,0	38	97,4	2,6	100,0	44	100,0	0,0	100,0	38	97,9	2,1	100,0	41	97,0	3,0	100,0

Objaśnienia: M — mężczyźni, K — kobiety

Źródło: Dane statystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie. Obliczenia własne.

Tablica 3. Płeć sprawców wybranych kategorii przestępstw popełnionych na terenie Rzeszowa w latach 1990 — 1995 (w %)

T a b l i c a 4. Wiek sprawców wybranych kategorii przestępstw popełnionych na terenie Rzeszowa w latach 1990–1995 (w %)

Przestępstwa stwierdzone	1990									1991									1992								
	N	do 13 lat	13–16 lat	17–20 lat	21–24 lat	25–29 lat	30–49 lat	pow. 50 lat	Razem	N	do 13 lat	13–16 lat	17–20 lat	21–24 lat	25–29 lat	30–49 lat	pow. 50 lat	Razem	N	do 13 lat	13–16 lat	17–20 lat	21–24 lat	25–29 lat	30–49 lat	pow. 50 lat	Razem
Bójki i pobicia (art. 158–159 k.k.)	11	0,0	0,0	27,4	15,1	18,2	36,4	29,0	100,0	27	0,0	3,7	33,3	14,8	18,5	26,0	3,7	100,0	54	0,0	7,4	38,9	16,7	11,1	24,0	1,8	100,0
Kradzież mienia prywatnego (art. 263, 208 k.k.)	137	4,2	26,3	12,6	12,5	13,3	20,6	8,7	100,0	221	5,4	29,0	14,0	9,5	10,4	22,2	9,5	100,0	172	5,2	43,0	11,0	8,1	8,1	23,8	2,9	100,0
Kradzież mienia społecznego (art. 199–201 k.k.)	52	0,0	9,7	7,7	11,5	21,2	44,0	5,9	100,0	67	1,5	13,4	6,0	13,4	8,9	49,2	7,5	100,0	58	0,0	8,6	3,4	15,5	10,3	56,9	5,1	100,0
Rozbój i kradzież rozbójnicza (art. 209–210 k.k.)	21	0,0	32,3	25,3	13,1	13,8	10,5	5,0	100,0	38	2,6	34,2	26,3	13,1	7,9	15,8	0,0	100,0	37	0,0	10,8	37,8	13,5	21,6	16,2	0,0	100,0
Uszkodzenie ciała (art. 155–156 k.k.)	20	6,0	20,0	15,0	1,0	20,0	30,0	2,0	100,0	27	7,4	14,8	18,5	3,7	14,8	33,3	7,4	100,0	30	0,0	33,3	16,6	6,6	6,6	26,6	10,0	100,0
Zabójstwa (art. 148 k.k.)	1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0	6	0,0	50,0	16,6	0,0	16,6	16,8	0,0	100,0	1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
Znęcanie się nad rodziną (art. 184 k.k.)	24	0,0	0,0	0,0	8,5	6,8	56,2	27,9	100,0	35	0,0	0,0	0,0	8,6	5,7	5,7	28,6	100,0	40	0,0	0,0	7,5	5,0	7,5	62,5	17,5	100,0
Zgwałcenia (art. 168 k.k.)	7	0,0	0,0	39,2	0,0	29,6	2	0,0	11,2	100,0	10	0,0	20,0	40,0	0,0	10,0	10,0	20,0	100,0	30,0	0,0	66,6	0,0	33,3	0,0	0,0	100,0

Źródło: Dane statystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie. Obliczenia własne.

Tablica 4. (c.d) Wiek sprawców wybranych kategorii przestępstw popełnionych na terenie Rzeszowa w latach 1990 — 1995 (w %)

T a b l i c a 4. (c.d) Wiek sprawców wybranych kategorii przestępstw popełnionych na terenie Rzeszowa w latach 1990—1995 (w %)

Przestępstwa stwierdzone	1993									1994									1995								
	N	do 13 lat	13–16 lat	17–20 lat	21–24 lat	25–29 lat	30–49 lat	pow. 50 lat	Razem	N	do 13 lat	13–16 lat	17–20 lat	21–24 lat	25–29 lat	30–49 lat	pow. 50 lat	Razem	N	do 13 lat	13–16 lat	17–20 lat	21–24 lat	25–29 lat	30–49 lat	pow. 50 lat	Razem
Bójki i pobicia (art. 158–159 k.k.)	34	0,0	11,7	32,3	23,5	8,8	20,5	2,9	100,0	41	0,0	12,0	29,2	22,0	11,7	22,5	2,6	100,0	50	0,0	13,0	30,0	28,0	9,2	20,0	0,0	100,0
Kradzież mienia prywatnego (art. 203, 208 k.k.)	135	3,7	50,0	13,3	8,8	8,1	11,8	4,4	100,0	192	4,4	42,0	16,6	9,3	2,3	15,3	3,1	100,0	169	3,5	51,3	12,3	10,0	8,5	16,0	2,8	100,0
Kradzież mienia społecznego (art. 199–201 k.k.)	46	0,0	13,3	6,5	13,0	21,0	34,7	8,7	100,0	23	0,0	14,1	6,9	14,3	26,1	48,1	4,8	100,0	21	0,0	10,0	5,3	16,1	28,4	35,9	4,5	100,0
Rozbój i kradzież rozbójnicza (art. 209–210 k.k.)	14	0,0	0,0	28,5	21,4	21,4	28,5	0,0	100,0	48	0,0	6,3	29,2	20,0	16,2	28,3	0,0	100,0	40	0,0	8,0	25,0	22,5	24,5	20,0	0,0	100,0
Uszkodzenie ciała (art. 155–156 k.k.)	28	0,0	14,2	21,4	21,4	14,2	17,8	10,7	100,0	33	0,0	12,1	18,1	22,1	17,3	24,2	6,2	100,0	37	0,0	12,5	23,8	21,3	15,6	20,8	6,0	100,0
Zabójstwa (art. 148 k.k.)	5	0,0	0,0	0,0	20,0	20,0	60,0	0,0	100,0	4	0,0	0,0	0,0	0,0	25,0	25,0	50,0	100,0	2	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	50,0	0,0	100,0
Znęcanie się nad rodziną (art. 184 k.k.)	44	0,0	0,0	2,2	0,0	4,5	77,2	16,0	100,0	38	0,0	0,0	0,0	3,2	5,7	74,0	17,1	100,0	41	0,0	0,0	0,0	4,3	6,0	68,0	21,7	100,0
Zgwałcenia (art. 168 k.k.)	2	0,0	0,0	0,0	50,0	0,0	0,0	50,0	100,0	3	0,0	0,0	33,3	33,3	33,3	0,1	0,0	100,0	7	0,0	0,0	57,0	0,0	23,9	19,1	0,0	100,0

Źródło* Dane statystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie. Obliczenia własne.

stępstwach kryminalnych. Stanowili oni 25,5% wszystkich sprawców tych przestępstw. Grupa 17 — 20-latków w dalszym ciągu dominowała wśród sprawców: bójek i pobić (około 30%), uszkodzeń ciała (ponad 20%). Wzrastał udział tej grupy wśród przestępstw przeciwko mieniu — przede wszystkim kradzieży rozbójniczych (około 30%) i kradzieży mienia prywatnego (13%).

Dane zawarte w tabelicy 4 wskazują, że systematycznie wzrastał udział grupy nieletnich wśród sprawców przestępstw. W ostatnich latach procentowy udział nieletnich w przestępstwach kształtował się następująco: 1990 — 16,5%, 1991 - 17,9%, 1992 - 18,2%, 1993 - 21,5%, 1994 - 21,9%, w 1995 - 22,8%.

Zagrożenie przestępczością młodego pokolenia utrzymuje się na wysokim poziomie. Jest to zjawisko bardzo niekorzystne i przez wielu badaczy oraz praktyków uważane za jeden z najgroźniejszych przejawów patologii społecznej.

W literaturze przedmiotu⁹ wskazuje się na następujące czynniki warunkujące przestępczość nieletnich:

1. Społeczne, odnoszące się do makroskali (procesy dotyczące całego kraju, bądź regionu) i mikroskali (rodzina, szkoła, grupa rówieśnicza).
2. Indywidualne (biologiczne i psychologiczne) aspekty funkcjonowania jednostki.

Zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze zachodzące w kraju od 1989 r. spowodowały zagrożenie poczucia stabilności wielkich grup społecznych. Zmianie ulega system norm i wartości. Skutki zmiany systemowej w sposób szczególny odczuwa młodzież. Rozdzźwięk między aspiracjami młodych ludzi a możliwościami ich realizacji (zwłaszcza w uboższych warstwach społecznych) rodzi stan frustracji i agresji prowadzący często do zachowań dewiacyjnych. Obserwowane nielegalności wielu działań (np. omijanie przepisów podatkowych, celnych) przy równoczesnym braku możliwości legalnego zdobycia dóbr materialnych, rodzi skłonność do zachowań przestępczych. Rozpad więzi rodzinnych, tradycyjnych wzorców osobowych, emigracja zarobkowa rodziców utrudnia przyswojenie przez wielu młodych ludzi zasad prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie. Proces gwałtownego ubożenia, utrata prestiżu i pozycji rodziców spowodowana bezrobociem, odbija się niekorzystnie na atmosferze życia rodzinnego, powoduje wiele konfliktów i napięć.

Badania wskazują, że do najpoważniejszych przyczyn przestępczości nieletnich należą: zakłócona struktura rodziny, nadużywanie alkoholu przez rodziców, wielo- osobowość rodzin przy jednoczesnych niewystarczających warunkach materialnych i mieszkaniowych, niski poziom wykształcenia rodziców, a co z tym się wiąże ich niski poziom kultury i niska pozycja społeczna oraz niekorzystna atmosfera wychowawcza⁶.

Jednym ze skutków zaburzeń funkcjonowania rodziny są trudności dzieci i młodzieży w procesie przystosowania szkolnego. Szkoła, poprzez stosowanie mało efektywnych metod wychowawczych, często nie jest w stanie zniwelować negatywnych skutków oddziaływania rodziny, powoduje w efekcie wzmaganie się zachowań dewiacyjnych młodzieży.

Dużą rolę w nieprawidłowym funkcjonowaniu młodzieży odgrywiają czynniki biologiczne i psychologiczne. Wśród czynników biologicznych znaczącą rolę w procesie nieprzystosowania odgrywiają zaburzenia układu nerwowego, skażenia psychiczne oraz zaburzenia rozwoju umysłowego. Czynniki psychologiczne zaś stanowią odbicie własnej sytuacji życiowej jednostki i decydują o sposobie przeżywania przez nią własnych problemów. Wszystkie wymienione powyżej czynniki wzajemnie się nakładają i kumulują swe działanie będąc źródłem przestępczości młodzieży.

⁹ B. H o ł y s t: *Problemy młodego pokolenia. Studium z zakresu profilaktyki społecznej*, Warszawa. 1991, s. 154-160.

¹⁰ E. S y r e k (red.): *Współczesne zagrożenia w strukturach społecznych*, Katowice 1993, s. 107—108.

Z przedstawionych danych wynika, że w 1990 r. najwięcej przestępstw popełniły osoby nie uczące się i nie pracujące. Z tej grupy wywodzą się sprawcy blisko 40% wszystkich przestępstw. Wśród sprawców niektórych kategorii przestępstw procentowy udział tej grupy był daleko wyższy i tak: w wypadku kradzieży rozbójniczej sięgał 59%, znęcania się nad rodziną — 43%, zgwałceń i zabójstw

— 50%, kradzieży mienia prywatnego — 46%, kradzieży mienia społecznego — około 39%.

Na drugim miejscu znajdują się osoby, które w chwili popełnienia przestępstwa posiadały pracę. Ich liczba sięga blisko 34% ogółu sprawców przestępstw. Ta grupa popełniła ponad 58% przestępstw gospodarczych, 38% przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, 35% czynów chuligańskich i ponad 28% przestępstw przeciwko rodzinie.

Trzecia kategoria sprawców to osoby uczące się w różnych typach szkół. Stanowią oni ponad 22% ogółu sprawców przestępstw. Ci młodzi ludzie popełnili około 28% wszystkich przestępstw kryminalnych, w tym przeciwko mieniu — ponad 34%, a przeciwko życiu i zdrowiu — 24%.

W 1992 r. wzrosła liczba sprawców przestępstw — uczących się, natomiast przestępczość osób, które nie uczyły się i nie pracowały podobnie jak i tych, którzy pracowali ogólnie spadła.

Spadek udziału grupy nie uczących się i nie pracujących w ogólnej liczbie sprawców przestępstw niekoniecznie musi oznaczać rzeczywistą tendencję. Może natomiast być pewnym artefaktem wynikającym z wprowadzenia do statystyk policyjnych nowej kategorii sprawców przestępstw: bezrobotnych — dodatkowo podzielonych na bezrobotnych pobierających zasiłek i bezrobotnych nie pobierających zasiłku.

Spadek udziału osób nie uczących się i nie pracujących wśród sprawców niektórych kategorii przestępstw był dość znaczny, np. w wypadku czynów chuligańskich z 50% w 1991 r. do 27% w 1992 r., w przestępstwach przeciwko rodzinie — z 61% w 1991 r. do 46% w 1992 r. i w przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu — z 31% w 1991 r. do blisko 20% w 1992 r. Na nie zmienionym poziomie w stosunku do 1991 r. utrzymuje się udział nie pracujących i nie uczących się wśród sprawców kradzieży rozbójniczych i rozbojów (około 60%). Mimo ogólnej tendencji spadkowej grupa ta nadal dominuje wśród sprawców przestępstw.

Udział osób pracujących w ogólnej liczbie sprawców przestępstw ma tendencję spadkową, ale nie w wypadku wszystkich kategorii przestępstw. Nastąpił niewielki wzrost udziału tej grupy wśród sprawców przestępstw gospodarczych, przestępstw przeciwko rodzinie oraz kradzieży mienia społecznego.

Systematycznie wzrastał udział uczących się w ogólnej liczbie przestępców. Wśród sprawców czynów chuligańskich widać wyraźny wzrost udziału tej grupy

Tablica 5. Aktywność społeczno-zawodowa sprawców wybranych kategorii przestępstw popełnionych na terenie Rzeszowa w latach 1990-1995 (w %)

Przestępstwa stwierdzone	1990									1991									1992								
	N	1	2	3	4	5	6	7	Razem	N	1	2	3	4	5	6	7	Razem	N	1	2	3	4	5	6	7	Kazan
Bójki i pobicia (art. 158-159 k.k.)	11	18,2	45,4	0,0	36,4	0,0	0,0	0,0	100,0	27	18,5	51,8	7,4	18,5	0,0	0,0	3,7	100,0	54	33,3	25,9	3,7	25,9	3,7	3,7	3,7	100,0
Kradzież mienia prywatnego (art. 203, 208 k.Ł.)	137	38,0	16,0	2,2	38,7	0,0	0,0	5,1	100,0	209	30,1	20,0	3,0	46,0	0,0	0,0	0,4	100,0	167	46,1	9,5	1,7	41,3	0,6	0,0	0,6	100,0
Kradzież mienia społecznego (art. 199-201 Lk.)	52	27,0	40,4	2,0	30,6	0,0	0,0	0,0	100,0	66	12,1	47,0	0,0	39,4	0,0	0,0	1,5	100,0	58	8,6	58,6	6,8	20,6	1,7	1,7	1,7	100,0
Rozbój i kradzież rozbójnicza (art. 209 - 210 LL)	21	42,8	9,6	0,0	47,6	0,0	0,0	0,0	100,0	37	35,1	5,4	0,0	59,4	0,0	0,0	0,0	100,0	372	1,6	5,4	0,0	59,4	0,0	13,5	0,0	100,0
Uszkodzenie ciała (art. 155-156 k.k.)	20	20,0	30,0	10,0	40,0	0,0	0,0	0,0	100,0	25	24,0	32,0	40,0	0,0	0,0	0,0	4,0	100,0	30	43,3	26,6	6,6	10,0	10,0	3,3	0,0	100,0
Zabójstwa [art. 148 k.k.)	0,0	100	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	6	50,0	0,0	0,0	50,0	0,0	0,0	0,0	100,0	1	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Znęcanie się nad rodziną (ar. 184 k.k.)	24	0,0	28,3	8,3	55,0	0,0	0,0	8,3	100,0	35	0,0	40,0	10,0	43,0	0,0	0,0	0,0	100,0	38	26,0	36,6	15,7	31,6	7,9	2,6	2,6	100,0
Zgwałcenia (art. 168 k.k.)	7	14,3	28,6	0,0	57,1	0,0	0,0	0,0	100,0	102	0,0	30,0	0,0	50,0	0,0	0,0	0,0	100,0	33	3,3	33,3	0,0	33,4	0,0	0,0	0,0	100,0

Objaśnienia: 1 — uczy się, 2 — pracuje, 3 — rencista, emeryt, 4 — nie uczy się, nie pracuje, 5 — bezrobotny pobierający zasiłek, 6 — bezrobotny nie pobierający zasiłku, 7 — pracuje na własnym lub rodziców gospodarstwie rolnym
 Źródło: Dane statystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie. Obliczenia własne.

Tablica 5 (c.d) Aktywność społeczno-zawodowa sprawców wybranych kategorii przestępstw popełnionych na terenie Rzeszowa w latach 1990-1995 (w %)

Przestępstwa stwierdzone	1993									1994									1995								
	N	1	2	3	4	5	6	7	Razem	N	1	2	3	4	5	6	7	Razem	N	1	2	3	4	5	6	7	Razem
Bójki i pobicia (art. 158-159 k.k.)	34	20,5	14,7	2,9	41,1	2,9	17,6	0,0	100,0	41	24,0	14,3	3,1	38,4	4,8	15,4	0,0	100,0	50	32,0	12,0	2,0	32,0	3,1	18,9	0,0	100,0
Kradzież mienia prywatnego (art. 203, 208 k.k.)	130	56,1	9,2	2,3	27,6	0,7	3,8	0,0	100,0	192	55,2	10,7	2,6	23,0	2,0	6,5	0,0	100,0	169	53,1	9,8	1,7	25,3	3,0	5,9	1,2	100,0
Kradzież mienia społecznego (art. 199-201 k.k.)	46	19,5	34,7	6,5	17,3	4,3	13,0	4,3	100,0	23	18,9	36,1	56,0	19,0	5,0	15,4	0,0	100,0	21	19,5	38,2	5,9	13,8	5,6	16,1	0,9	100,0
Rozbój i kradzież rozbójnicza (art. 209-210 k.k.)	14	7,1	14,2	0,0	64,2	14,2	0,0	0,0	100,0	48	4,2	15,2	2,1	60,7	6,5	10,4	0,9	100,0	40	5,5	2,5	5,0	65,5	9,0	12,5	0,0	100,0
Uszkodzenie ciała (art. 155-156 k.k.)	28	35,7	7,1	7,1	35,7	3,5	10,7	0,0	100,0	33	35,3	9,0	3,0	30,7	6,0	13,0	3,0	100,0	37	37,0	5,4	3,0	35,5	4,7	14,4	0,0	100,0
Zabójstwa (art. 148 k.k.)	5	0,0	60,0	0,0	0,0	0,0	20,0	20,0	100,0	4	0,0	25,0	0,0	25,0	25,0	25,0	0,0	100,0	2	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	60,0	0,0	100,0
Znęcanie się nad rodziną (art. 184 k.k.)	44	0,0	45,4	11,3	22,7	4,5	15,9	0,0	100,0	38	0,0	49,1	5,5	22,5	6,2	16,7	0,0	100,0	41	0,0	51,0	2,4	20,3	6,9	19,5	0,0	100,0
Zgwałcenia (art. 168 k.k.)	2	0,0	50,0	0,0	50,0	0,0	0,0	0,0	100,0	33	3,3	0,0	0,0	66,6	0,0	0,0	0,0	100,0	7	0,0	57,2	0,0	42,8	0,0	0,0	0,0	100,0

Objaśnienia: 1 — uczy się, 2 - pracuje, 3 - rencista, emeryt, 4 - nie uczy się, nie pracuje, 5 — bezrobotny pobierający zasiłek, 6 - bezrobotny nie pobierający zasiłku, 7 — pracuje na własnym lub rodziców gospodarstwie rolnym
Źródło: Dane statystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie. Obliczenia własne.

— w stosunku do 1991 r. (około 49%). Wśród sprawców pozostałych kategorii przestępstw notujemy wzrost ich udziału od kilku do kilkunastu procent.

W 1993 r. nastąpił dalszy wzrost przestępczości na terenie Rzeszowa, wśród sprawców dominowały osoby uczące się (ponad 30% wszystkich przestępstw kryminalnych). Stały wzrost udziału osób uczących się w ogólnej liczbie sprawców przestępstw może świadczyć o niekorzystnych zjawiskach zachodzących w środowisku rodzinnym i szkolnym. Wydaje się, że pozytywne oddziaływanie wychowawcze zarówno rodziny, jak i szkoły ulega osłabieniu.

W 1994 r. udział procentowy sprawców przestępstw z poszczególnych grup społeczno-zawodowych w analizowanych kategoriach przestępstw utrzymywał się na poziomie podobnym jak w 1993 r. W tym roku nastąpił też niewielki spadek liczby przestępstw stwierdzonych w stosunku do roku poprzedniego (por. tablica 1).

W 1995 r. ponownie wzrosła liczba sprawców przestępstw w większości analizowanych kategorii społeczno-zawodowych.

IV. BEZROBOCIE A PRZESTĘPCZOŚĆ

Bezrobocie jest jednym z najważniejszych problemów społecznych w Polsce. Towarzyszy mu szereg negatywnych zjawisk społecznych, jak: pogorszenie się stanu zdrowia fizycznego i psychicznego, wzrost liczby samobójstw oraz przestępstw kryminalnych.

Doświadczenia z okresu transformacji systemowej w Polsce potwierdzają, że bezrobocie zdecydowanie sprzyja wyzwalaniu szeroko rozumianych zachowań patologicznych. Szczególnie niepokojący jest wpływ bezrobocia na wzrost przestępczości zarówno gospodarczej, jak i kryminalnej. Dane statystyczne dowodzą, że udział bezrobotnych w ogólnej liczbie sprawców przestępstw ciągle wzrasta. Na terenie Rzeszowa bezrobotni stanowili w 1992 r. 5,5% ogółu wszystkich sprawców przestępstw, ale już w 1993 r. ich udział podwoił się. Udział bezrobotnych z prawem do zasiłku w ogólnej liczbie przestępców w latach 1992—1993 ustabilizował się na poziomie 2,4%. Zaniepokojenie natomiast budzi fakt kilkakrotnego wzrostu liczby osób bez prawa do zasiłku popełniających czyny karalne. Wśród sprawców przestępstw gospodarczych wzrost ten wyniósł z 1,7% w 1992 r. do 14,5% w 1993 r., przestępstw przeciwko rodzinie — z 6,1% w 1992 r. do 21,4% w 1993 r., przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu — z 3,4% w 1992 r. do 15% w 1993 r., a przestępstw przeciwko mieniu — z 4,3% w 1992 r. do 7% w 1993 r.

W latach 1994—1995 nastąpił wyraźny wzrost udziału bezrobotnych nie pobierających zasiłku wśród sprawców przestępstw. Na przykład wśród sprawców bójek i pobic — z 12,4% w 1994 r. do 18,9% w 1995 r.; kradzieży rozbójniczej i rozboju — z 10,4% do 22,5%, znęcania się nad rodziną — z 16,7% do 24%. Stały wzrost udziału bezrobotnych nie pobierających zasiłku w popełnianiu przestępstw można w pewnej mierze wyjaśnić wzrostem rozmiarów tej grupy, systematycznie powiększającej się na skutek przedłużającego się bezrobocia, prowadzącego w konsekwencji do utraty prawa do zasiłku.

W wyniku wielu empirycznych badań nad bezrobociem ustalono psychologiczną reakcję na utratę pracy⁷. Psychiczne reakcje jednostki w takiej sytuacji są istotne, gdyż w efekcie często prowadzą do zachowań o charakterze przestępczym. Przystosowanie się do powstałej sytuacji przechodzi przez określone fazy. Początkowo szok spowodowany zwolnieniem z pracy zastępowany jest krótką falą optymizmu i wiary w znalezienie nowej, a następnie okresem pesymizmu i utraty nadziei. Przedłużający się okres pozostawania bez pracy prowadzi do bezradności i fatalizmu, obniża poczucie własnej wartości, zmniejsza motywację i umiejętności do samodzielnego poszukiwania pracy, zmiany posiadanego zawodu lub kwalifikacji.

Utrata pracy, oprócz znacznego zubożenia materialnego, pociąga za sobą szereg następstw

¹¹ Por. G. K o p t a s: *Spoleczne następstwa bezrobocia w Polsce, Ekspertyzy — informacje IPiSS*, Warszawa 1991, nr 11.

psychologicznych. Z badań ankietowych przeprowadzonych wśród bezrobotnych wynika, że przeszło połowa zrezygnowała z życia towarzyskiego, w 38% rodzin narastają konflikty i brak wzajemnego zrozumienia, a u 12% ankietowanych występowało poczucie utraty własnej wartości i pozycji społecznej, 10% znajdowało się w stanie depresji i frustracji⁸.

V. UWAGI KOŃCOWE

Zebrane dane potwierdzają przyjęte założenie, że w okresie przemian systemowych o podłożu kryzysowym zwiększa się natężenie zjawisk z obszaru patologii społecznej. Dane liczbowe wskazują, że w pierwszym okresie transformacji systemowej nastąpił wzrost przestępczości. Szczególnie wyraźny w kategorii przestępstw przeciwko mieniu, rodzinie, zdrowiu i życiu.

Okres przemian społeczno-gospodarczych i politycznych powoduje „rozluźnienie” szeregu obowiązujących norm prawnych, społecznych i obyczajowych. Dla sporej części społeczeństwa nowa sytuacja jest trudna do zdefiniowania, dając w efekcie poczucie zagubienia i bezsilności. Rośnie w społeczeństwie poziom frustracji, objawiający się w sferze zachowań biernością, wycofaniem się, bądź agresją.

Postępujący zanik tradycyjnych więzi, upadek autorytetów oraz przemiany w systemie wartości, w zestawieniu ze wzrostem przestępczości przeciwko podstawowym wartościom i normom społecznym są potwierdzeniem tezy o stanie anomii społeczeństwa polskiego.

Uzyskane dane wskazują, że ciągle rośnie udział nieletnich i młodocianych wśród ogółu sprawców przestępstw. Jest to zjawisko szczególnie niepokojące, gdyż rosnące zagrożenie patologią społeczną najmłodszych pokoleń ma dalekosiężne i zdecydowanie negatywne skutki społeczne.

Analiza policyjnych statystyk ujawniła wyraźny związek pomiędzy poziomem bezrobocia a wzrostem przestępczości. Na terenie Rzeszowa szczególnie rośnie liczba sprawców przestępstw wśród bezrobotnych nie pobierających zasiłku. Tylko obniżeniem poziomu bezrobocia można zahamować jego generujący wpływ na zjawiska z obszaru szeroko rozumianej patologii społecznej. Waga i skala tego problemu oraz jego konsekwencje społeczne wymagają podjęcia skutecznych działań o charakterze kompleksowym (w skali ogólnopolskiej).

Na koniec warto jeszcze raz zwrócić uwagę na fakt, że dostępne dane statystyczne nie obrazują w pełni skali zjawiska przestępczości w Rzeszowie. W odczuciu społecznym zagrożenie przestępczością (i innymi przejawami patologii społecznej) jest o wiele większe niż wynikałoby to z urzędowych statystyk.

¹² Por. Ibidem.